

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ
ΠΡΟΣ ΤΟ ΥΠΟΔΟΥΛΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΓΕΝΟΣ

Ελληνική μετάφραση και πρωτότυπο(;) γαλλικό κείμενο

ΚΕΡΚΥΡΑ

Απρίλιος 1819

Κέρκυρα 6/18 Απριλίου 1819

Τέκνα τῆς Ἁγίας Μητέρας μας Ἐκκλησίας,

Εἴμαστε ὅλοι ἀδέλφια· συνδεδεμένοι μέ κοινές δυστυχίες, ὀδηγηθήκαμε ὅλοι στό νά βοηθοῦμε ὁ ἓνας τόν ἄλλον· φωτισμένοι ἀπό τήν ἐμπειρία τῶν λαθῶν μας, σπουδασμένοι ἀπό ἐδῶ καί πέρα στό σχολεῖο τῶν συμφορῶν, οἱ ὁποῖες προέκυψαν ἀπό αὐτά καί οἱ ὁποῖες μᾶς καταθλίβουν, φτάσαμε ἤδη σέ ἓναν ὀρισμένο βαθμό ὠριμότητας, διότι ὅλοι μας εἴμαστε ἐξίσου ἐντυπωσιασμένοι ἀπό μία πεποίθηση· ὅτι δηλαδή ὀφείλουμε νά βοηθᾶμε ὁ ἓνας τόν ἄλλον, χωρίς ὅμως νά παρεκκλίνουμε καθόλου ἀπό τίς ἀρχές τίς καθιερωμένες ἀπό τήν ἠθική αὐτῆς τῆς ἁγίας θρησκείας, στή μόνην πού ὀφείλουμε νά συγκροτήσουμε ἓνα ἔθνος, νά ὑποφέρουμε ἐξαιτίας αὐτῆς τῆς πεποιθήσεως, νά συλλάβουμε τό βαθύ νόημα τῶν δεινῶν μας καί νά αἰσθανθοῦμε τήν ἀνάγκη νά ἀπαλλαγοῦμε γιά πάντα ἀπό αὐτά. Ἡ πορεία, πού ἀκολουθοῦμε ἐδῶ καί μερικά χρόνια, μέ την προοπτική νά ἐπιτύχουμε αὐτόν τόν σκοπό, εἶναι χωρίς ἀντίρρηση ἢ ἀληθινή. Ἐχει ὡς ὀδηγό τίς ἀρχές τοῦ Εὐαγγελίου καί εἶναι μέσα στή φύση τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων.

Κάνουμε τό καλό στούς συμπατριῶτες μας χάριν μόνον τῆς ἀγάπης τοῦ καλοῦ καί χωρίς ὁποιοδήποτε ἄλλο συμφέρον· μέ αὐτό βελτιώνουμε τήν σημερινή ζωή τους καί τοὺς προετοιμάζουμε ἔτσι γιά τά μεγάλα πλεονεκτήματα ἑνός ἠθικοῦ καί χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ· δέν ἀναμιγνύομεθα καθόλου στήν δημιουργία αὐτοῦ τοῦ πολιτισμοῦ πάνω στίς βάσεις ἑνός αὐθαίρετου συστήματος ἢ ἑνός τέτοιου, πού θά τό ὑπαγόρευαν οἱ περιστάσεις, ἀλλά ἀφήνουμε αὐτό τό μεγάλο ἔργο στήν Θεία Πρόνοια, ἢ ὁποία μόνη εἶναι ὁ διαιτητής τῶν ἐθνῶν.

Τέτοιες εἶναι γενικά οἱ ὀδηγίες, πού ἀκολουθοῦν οἱ Ἕλληνες, καλεσμένοι ἀπό τήν ἀφοσίωσή τους στήν ὑπηρεσία τῆς πατρίδος μας· οἱ μὲν ἐργαζόμενοι οἱ ἴδιοι γιά τήν καλύτερη ἐκπαίδευση τῶν παιδιῶν τους, οἱ δέ εὐνοώντας μέ εὐγενεῖς θυσίες τίς φιλολογικές προθέσεις ἀνάμεσά μας καί στηρίζοντας μέ τά μέσα τοὺς φτωχότερους ἀνάμεσα στοὺς νέους Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι φοιτοῦν στίς εὐρωπαϊκές ἀκαδημίες.

Ἡ φιλολογική ἐκπαίδευση δέν εἶναι ὡστόσο ἡ μόνη, πού ἔχουμε ἀνάγκη· ἡ πατρίδα ἀπαιτεῖ μία ἄλλη. Πρόκειται γιά τήν ἠθική.

Ἡ ἠθική ἐκπαίδευση ὀφείλει νά ἔχει σάν σκοπό ἀφενός μὲν νά προβάλει τοὺς ἀνθρώπους, πού εἶναι ἄξιοι σεβασμοῦ καί ἐμπιστοσύνης ἐκ μέρους τοῦ ἔθνους, ἀφετέρου δέ νά συνηθίσει σταδιακά τό ἔθνος νά σέβεται, νά ἀκούει καί νά πιστεύει αὐτούς τοὺς ἀνθρώπους.

Ἐάν οἱ ἐποχές, ὅπου τά πάντα ὑπόσχονταν στήν πατρίδα μας τό πιό ἀξιοπρεπές καί εὐτυχισμένο μέλλον, πέρασαν, παίρνοντας μαζί τους τίς καλύτερές μας ἐλπίδες, αὐτό ὀφείλεται στό ὅτι οἱ ἄνθρωποι, ἀπό τοὺς ὁποίους αὐτή ἡ πατρίδα ἐπρόκειτο νά ἀποτελεῖται, δέν ἦταν ἀκόμη φτιαγμένοι οὔτε νά ἀκοῦνε τήν σεβάσμια φωνή τῆς ἀλήθειας οὔτε νά εἰσακούονται ἀπό τήν μάζα τῶν συμπολιτῶν μας: Λίγα φῶτα, καμία ἐμπειρία, καθόλου χρήση τοῦ κόσμου καί λιγότερα ἀκόμη ἤθη ἀποτελοῦσαν ὅλη τήν κληρονομιά μας ἐκείνων τῶν ἐποχῶν. Ζοῦμε δύσκολα σ' αὐτήν τήν φτώχεια τῶν μέσων, ὅταν βρισκόμαστε ἐν μέσῳ μιᾶς καταστάσεως συνηθισμένων πραγμάτων. Πῶς, λοιπόν, νά ἀπαιτήσουμε νά βγοῦμε ἀπό αὐτήν ἢ νά δημιουργήσουμε μία καλύτερη;

Ὁ ἄνθρωπος, πού μόλις ἀποτίναξε τόν ζυγό, μπορεῖ νά φέρεي γρήγορα τό πνεῦμα του σέ φιλελεύθερες ἀντιλήψεις, ἀλλά, γιά νά ἐφαρμόσει αὐτές τίς ἰδέες, χρειάζονται περισσότερα, χρειάζεται ἡ καρδιά αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου νά εἶναι προικισμένη μέ φωτισμένη καλοσύνη, τέτοια ὅπως ἐκείνη, πού διδαχθήκαμε ἀπό τό Εὐαγγέλιο: ἔξω ἀπό αὐτό τίποτα τό πραγματικό καλό.

Οἱ Φιλελεύθερες ἀντιλήψεις ἢ παραμένουν στόν κόσμο τῶν ἀφηρημένων ἐννοιῶν, ὅποτε μένουν χωρίς ἀποτέλεσμα, ἢ γίνονται τό μέσο τῆς φιλοδοξίας καί τοῦ προσωπικοῦ συμφέροντος, ὅποτε χάνουν ὅλα τους τά θέλητρα: ἀντί νά γίνουν ἀγαπητές, γίνονται ἀπεχθεῖς στό λαό: ὁ πολιτισμός του δέν μπορεῖ νά προχωρήσει ὀπισθοχωρεῖ.

Ἄς συνειδητοποιήσουμε τίμια τά γεγονότα, πού καλύπτουν τό ἥμισυ τοῦ αἰῶνα μας ἄς κατέβουμε μέ περισυλλογή στό βάθος τῶν συνειδησέων μας ἄς διερευνήσουμε αὐτές τῶν συμπατριωτῶν μας, οἱ ὅποιοι βρέθηκαν σέ θέση νά μᾶς παράσχουν κάποια ὑπηρεσία καί ἔχασαν τίς ὡραίες καί μεγάλες εὐκαιρίες νά ἐξοφληθοῦν γι' αὐτήν, καί θά εἴμαστε βαθειά πεπεισμένοι ὅτι μέ λιγότερη ἄγνοια ἀφ' ἑνός καί λιγότερη ἔλλειψη ἠθικοῦ χαρακτήρος ἀφ' ἑτέρου, οἱ πῶ διακεκριμένοι ἄνθρωποι μεταξύ τῶν πατέρων μας, εὐνοημένοι ἀπό τίς περιστάσεις τῶν καιρῶν τους, θά μᾶς εἶχαν κληροδοτήσει πεπρωμένα λιγότερο προβληματικά καί τήν σταδιακή βελτίωση τῆς τύχης μας.

Αὐτή ἡ βελτίωση ὡστόσο ἀρχίζει ὅτε κυριότερο στοιχεῖο τῆς ἔγκειται στήν ἀπήχηση, πού εἶχαν ἀνάμεσα μας ἐδῶ καί μερικά χρόνια οἱ ἀλήθειες, πού μόλις περιγράψαμε. Πρέπει τώρα νά καλλιεργήσουμε μέ συνέχεια καί σοφία αὐτή τήν εὐτυχή τάση τῶν συμπατριωτῶν μας καί νά τή φέρουμε σταδιακά σέ ἱκανοποιητικά ἀποτελέσματα.

Ἐνα ἀπό τά μέσα, πού παρουσιάζεται, γιά νά ποῦμε ἔτσι αὐθόρμητα στό πνεῦμα, εἶναι νά ἐνώσουμε σ' αὐτό τό μεγάλο ἔργο τίς προσπάθειες τῶν πῶ φωτισμένων καί τῶν πῶ ὑγιῶν σκεπτομένων ἀνάμεσα στούς Ἑλληνας. Αὐτή ἡ ἔνωση φαίνεται νά ὑπάρχει ἔναι τόσο στό γράμμα ὅσο καί στό πνεῦμα τῆς χριστιανικῆς ἀδελφότητος. Ὅποιος καί νά εἶναι ὁ κοσμικός χαρακτήρας, μέ τόν ὅποιο μπορεῖ κανεῖς νά θελήσει νά τήν ἐπενδύσει, εἶναι ἐπιθυμητό αὐτή ἡ ἔνωση νά μήν παρεκκλίνει καθόλου ἀπό τό σκοπό, τόν ὅποιο δηλώσαμε πῶ πάνω, καί πάνω στόν ὅποιο εἶναι σπουδαῖο ἀκόμη νά ἐστιᾶσουμε τήν προσοχή. Τό ἐπαναλαμβάνουμε ὅτι Ἑλληνας ὀφείλουν νά ἀσχοληθοῦν μοναδικά καί ἀποκλειστικά μέ τήν ἠθική καί φιλολογική ἐκπαίδευση τῆς Ἑλλάδος ὅτι κάθε ἄλλο ἀντικείμενο ἀσχολίας εἶναι μάταιο ὅτι κάθε ἄλλη ἐργασία εἶναι ἐπικίνδυνη.

Τό σημεῖο ἀφετηρίας, ὅπως καί τό κέντρο τῆς ἠθικῆς ἐκπαίδευσως, δέν μπορεῖ νά εἶναι παρά ἡ μόρφωση τοῦ κλήρου ὅ δικός μας δέν εἶναι καθόλου μορφωμένος ἔλλειπει μέσων ὅ παρέχοντάς του τα, θά ἐκπληρώσει ἕνα ὡραῖο καθῆκον. Περιορίζουμε αὐτά τά μέσα στά ἀκόλουθα:

1. Νά ἐφοδιάσουμε τίς κυριότερες ἐπισκοπές μέ τούς πῶ μορφωμένους καί ὑποδειγματικούς ἐπισκόπους καί μητροπολίτες ὡς πρός τήν καθαρότητα τῶν ἠθῶν τους.
2. Νά ὑποχρεώσουμε αὐτούς τούς ἀρχιερεῖς ἔμμεσα νά εὐνοοῦν στήν δικαιοδοσία τους τήν πρόοδο τῶν δημοσίων σχολείων ὅ σάν δείγμα ἐλεημοσύνης θά μπορούσαμε νά τούς παρέχουμε τά χρηματικά μέσα.
3. Νά τούς ἀποδείξουμε τή μείζονα σημασία τῆς ὑπηρεσίας, τήν ὅποια θά μπορούσαν νά προσφέρουν στήν πατρίδα, ἀπονέμοντας στίς ἀντίστοιχες δικαιοδοσίες τους τήν δικαιοσύνη μέ μία σχολαστική αὐστηρότητα καί μία ἀκατάβλητη ἀνιδιοτέλεια.

Τό τεράστιο κύρος τῆς Ἐκκλησίας, ἐνισχυμένο μέ αὐτό τόν τρόπο, θά καταστεῖ ὁ φύλακας τοῦ ἔθνους. Θά εἶναι ἡ μόνη, μόνο αὐτή ἴσως ἡ κοιτίδα τοῦ μέλλοντός του. Ἐάν θά θέλαμε νά ἀναπτύξουμε αὐτή τήν ἰδέα, θά ἦταν εὐκόλο νά ἀποδείξουμε μέχρι πασιφανείας ὅτι ἀπό τήν ὑπόληψη, μέ τήν ὁποία περιβάλλει κανεῖς τόν κλῆρο καί ἀπό τή σωστική ἐπιρροή, πού αὐτός ἀσκεῖ στίς ἐσωτερικές σχέσεις κάθε ἐπισκοπῆς, θά θεμελιώσουμε πάνω στίς σημερινές βάσεις τήν ἀναγέννηση τοῦ ἔθνους, καί θά ἔχουμε, γιά νά ποῦμε ἔτσι, στό χέρι τό νῆμα, μέ τό ὁποῖο συνδέεται αὐτό τό μεγάλο γεγονός.

Εἶναι περιττό νά παρατηρήσουμε ἐδῶ ὅτι στήν παρούσα κατάσταση τῶν πραγμάτων μέ αὐτό μόνο τό μέσο μπορούμε νά εὐνοήσουμε ἀφ' ἑνός τήν ἄνοδο τῶν ἀνθρώπων, πού ὀφείλουν νά εἰσακούονται, καί νά διατηρήσουμε ἀφ' ἑτέρου τόν σεβασμό καί τήν ἐμπιστοσύνη τοῦ λαοῦ ἀπέναντι στούς τελευταίους.

Ὅποια καί νά εἶναι ἡ τύχη τῶν γεγονότων, εἴτε ἡ σημερινή κατάσταση τῆς πατρίδος μας ἔχει νά διατηρηθεῖ ἀμετάβλητη γιά πολλά χρόνια, εἴτε ἡ Ἑλλάδα ἔχει νά ὑποστεῖ μία κρίση, εἶναι πάντοτε ὑψίστης σημασίας:

1. Τό Ἔθνος νά εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου ἀφοσιωμένο στήν Ἐκκλησία του καί ἐπομένως ὁ λαός κάθε περιοχῆς νά φέρεται φυσικά στό νά ἀναγνωρίζει καί νά λατρεύει τούς ἀρχηγούς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἐργαστεῖ περισσότερο γιά τήν εὐτυχία του.
2. Οἱ ποιμένες νά εἶναι, ὅσο αὐτό εἶναι ἐφικτό, τά ὄργανα αὐτοῦ τοῦ μεγάλου ἀποτελέσματος.
3. Ἡ δημόσια ἐκπαίδευση νά εἶναι ταυτόσημη μέ αὐτή τοῦ κλήρου καί ἡ μία νά μήν μπορεῖ ποτέ νά ἀποσπασθεῖ ἀπό τήν ἄλλη, πολύ δέ περισσότερο νά βρίσκονται σέ διάσταση.

Εὐνοώντας τήν ἐκπαίδευση τῆς νεολαίας καί ἔλκοντας ἐπιμελῶς ἀπό τούς κόλπους τῶν οἰκογενειῶν τους μορφωμένους ἀνθρώπους στίς σχολές τῶν πανεπιστημίων καί τοῦ κόσμου, πρέπει νά φροντίσουμε πολύ νά μήν τούς ἐπιτρέψουμε καθόλου νά ἔρθουν σέ ἀντιπαράθεση μέ τήν Ἐκκλησία.

Αὐτή ἐδῶ εἶναι μία μεγάλη ὑπηρεσία, τήν ὁποία οἱ Ἕλληνες, ἀπολαμβάνοντας κάποια ἀξιοπιστία, μπορούν καί ὀφείλουν νά προσφέρουν στήν πατρίδα τους. Αὐτό θά τό πετύχουν, μετριάζοντας μέ τήν ἐπιρροή τους τίς ἀξιώσεις τῶν σοφῶν καί ἐξουδετερώνοντας τίς προλήψεις, μέ τίς ὁποῖες ἡ ἄγνοια ἀγαπᾷ νά περιβάλλεται.

Εἶπαμε ὅτι εἶναι μεγίστης σημασίας νά τοποθετήσουμε στίς μεγάλες ἐπισκοπές ἀρχιερεῖς φωτισμένους καί σεβαστούς ἔνεκα τῆς καθαρότητος τῶν ἡθῶν τους.

Τό δεύτερο μέρος τῆς ἠθικῆς ἐκπαιδεύσεως ὀφείλει νά ἔχει σάν ἀντικείμενο τήν ἐκπαίδευση τῶν ἀνθρώπων στίς ὑποθέσεις τῶν χωρῶν τους. Τό καλύτερο σχολεῖο γιά μᾶς εἶναι αὐτό, πού μᾶς προσφέρουν οἱ χριστιανικοί λαοί τῆς θρησκείας μας καί οἱ ἐλεύθεροι λαοί. Εἶναι στή Ρωσία, ὅπου μπορούμε νά δοῦμε πῶς ἀπό τήν Ἐκκλησία προέρχεται ἡ ἐθνική εὐημερία καί ἡ πρόοδος τοῦ πολιτισμοῦ.

Εἶναι στήν Ἑλβετία, στήν Ἀγγλία καί στήν Ἀμερική, ὅπου μπορούμε νά μάθουμε ἀπό τήν ἔλξη τοῦ παραδείγματος τήν ἐπιστήμη καί τήν τέχνη τῆς ἐλευθερίας.

Ἡ ἐλευθερία εἶναι μία ἐπιστήμη, διότι βασίζεται σέ ἀρχές· εἶναι μία τέχνη, διότι τό πιό ὑψηλό δόγμα δέν ἀξίζει μία καλή δράση, καί διότι στίς ὑποθέσεις τά πάντα εἶναι δράση. Πρέπει, λοιπόν, νά βρισκόμαστε ἐν μέσῳ ἐλευθέρων ἀνθρώπων, γιά νά μάθουμε νά εἶμαστε ἐλεύθεροι καί θεωρητικά καί πρακτικά. Πρέπει νά ζήσουμε ἕνα χρονικό διάστημα ἐν μέσῳ ἑνός ἔθνους ἰδιαίτερα χριστιανικοῦ καί θρησκευτικοῦ καί συνεπῶς εὐημερεύοντος, γιά νά μάθουμε νά εἶμαστε θρησκευόμενοι τόσο μέ τό συναίσθημα ὅσο καί μέ τήν πειθαρχία.

Οί σημαίνοντες άνθρωποι τῆς πατρίδος μας θά ὀφείλαν, λοιπόν, νά μήν χάσουν καθόλου ἀπό τά μάτια τους αὐτές τίς παρατηρήσεις καί υἰοθετώντας τες νά φροντίσουν, ὥστε κάποιιο νέοι μεταξύ τῶν δικῶν μας νά λάβουν μιά καλή μόρφωση στή Ρωσία, στήν Ἑλβετία, στήν Ἀγγλία καί στήν Ἀμερική.

Τό ἐμπόριο τούς προσφέρει μία πολύ εὐνοϊκή εὐκαιρία. Ἀνάμεσα σ' αὐτούς τούς νέους, θά μπορούσαμε νά διαλέξουμε αὐτούς, πού δίνουν τίς μεγαλύτερες ἐλπίδες, τόσο μέ τά χαρίσματά τους, ὅσο καί μέ τά ἦθη τους, καί νά τούς κάνουμε νά ταξιδέψουν κάποιο χρονικό διάστημα στίς χῶρες, πού μόλις ἀναφέραμε. Ἀφοῦ μορφωθοῦν σ' αὐτά τά μεγάλα σχολεῖα, θά πρέπει νά τούς κάνουμε νά ἐπιστρέψουν στήν πατρίδα τους καί νά τούς δώσουμε ἐργασία, εἴτε παρέχοντάς τους δημόσιες φροντίδες, εἴτε ἐκφράζοντάς τους ἐμπιστοσύνη.

Τό μεγαλύτερο μέρος τῶν Ἑλλήνων, πού διακρίθηκαν στό ἐξωτερικό, ἐπιστρέφοντας στίς ἐστίες τους, βρίσκονται ἐκτοπισμένοι καί χωρίς ἔργο. Πληγέντες ἀπό τήν πλήξη καί τήν ἀνυποληψία ἀδημονοῦν· ψάχνουν ἀλλοῦ τή ζωή, πού δέν μποροῦν νά βροῦν στή χώρα τους· τήν ἐγκαταλείπουν· εἶναι χαμένοι γιά τήν πατρίδα. Τό σημαντικό εἶναι νά τούς διατηρήσουμε καί νά τούς κάνουμε νά ἐργαστοῦν γι' αὐτήν. Αὐτό τό θέμα, πού θεωρητικά φαίνεται νά ἔχει μιά τεράστια δυσκολία, εἶναι εὐκολο ἀπό τή στιγμή, πού τό ἐξετάζει κανεῖς πρακτικά: ὁ ἄνθρωπος δέν μπορεῖ νά ὑπάρξει χωρίς κάποιο ἐνδιαφέρον· ἡ μεγάλη τέχνη ἔγκειται στό νά τόν κάνουμε νά βρεῖ κάποιο ἐνδιαφέρον καί νά ἐνώσουμε αὐτό τό ἐνδιαφέρον μέ τό ἐνδιαφέρον ὄλων.

Ὅμως, δέν ὑπάρχει χωριό, πού νά μήν προσφέρει μία πληθώρα ἐνδιαφερόντων, κυρίως γιά ἀνθρώπους, πού εἶναι προικισμένοι μέ μία μεγάλη εὐαισθησία καί πολύ φαντασία καί ὅταν ἡ ἐθνική ἱστορία μπορεῖ νά συγκινήσει τή μία καί νά θρέψει τήν ἄλλη.

Ἀσχολούμενοι μέ ἕνα μέρος τῆς ὑπηρεσίας της πατρίδος μας, οἱ καλοπροαίρετοι ἄνθρωποι μποροῦν νά τῆς φανοῦν πολύ χρήσιμοι, εἴτε εὐνοώντας τήν πολιτική, γιά νά ποῦμε ἔτσι, ἐκπαίδευση τῶν νέων μέ μεγάλες ἐλπίδες, εἴτε χρησιμοποιώντας αὐτούς, οἱ ὁποῖοι θά τίς ἔχουν πραγματοποιήσει μέ τίς ἐπιτυχίες τους, κατά τήν διάρκεια τῶν ταξιδιῶν τους στό ἐξωτερικό.

Αὐτοί οἱ δύο κλάδοι τῆς ἐθνικῆς ὑπηρεσίας ἀπαιτοῦν ἕνα σημεῖο ἐπαφῆς, ἕνα κοινό κέντρο ἀπό ὅπου ἀναχωροῦν. Αὐτοί, πού μποροῦν νά γίνουν τό κέντρο, εἶναι οἱ φωτισμένοι ἄνθρωποι καλῆς προαιρέσεως καί εἰλικρινά χριστιανοί ἀνάμεσά μας. Δίδοντας συνεχῶς μέ ὅλες μας τίς προσπάθειες αὐτή τήν εὐθεία καί ἠθική κατεύθυνση, δέν θά παραμελήσουμε κανένα καθῆκον, πού ὁ καθένας ἀπό μᾶς ἔχει ἀναλάβει ἀπέναντι στήν τάξη, πού ὑπάρχει στή χώρα, ὅπου βρίσκονται οἱ ἐστίες του καί ὁ τάφος τῶν πατέρων του, καί συγχρόνως ἐκπληρώνουμε ἔντιμα καί μέ ἀξιοπρέπεια ὅλα τά καθήκοντα, πού μᾶς ἐπιβάλλει ἡ ἀγία μας θρησκεία.

Αὐτή μᾶς ἐντέλλεται τήν ἀγάπη πρὸς τούς ὁμοίους μας καί κατά μείζονα λόγο πρὸς τούς συμπατριῶτες μας.

Τήν ἡμέρα, πού θά βγοῦμε ἀπό αὐτή τήν γραμμή, ὅταν θά ἀσπασθοῦμε ἕνα διαφορετικό δόγμα, οἱ θυσίες μας θά αὐξήσουν τίς συμφορές τῆς πατρίδος μας.

Δέν θά πρόκειται πλέον γιά τό κοινό καλό· θά εἶναι ἡ φιλοδοξία καί ἡ κενοδοξία ὀρισμένων ἀτόμων, τά ὁποῖα θά κληθοῦν νά ὑπηρετήσουν τά συμφέροντα τῆς γενέτειρας γῆς μας.

Ἐλπίζουμε νά προφυλαχθοῦμε ἀπό αὐτόν τόν μεγάλο κίνδυνο· οἱ συνέπειες τῶν λαθῶν μας βαραίνουν ἀκόμη πάνω ἀπό τά κεφάλια μας.

Μετάφραση ὑπό Ἀγιορειτῶν Πατέρων ἀπό τό πρωτότυπο γαλλικό κείμενο, πού βρίσκεται στή βιβλιοθήκη τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν Θεσσαλονίκης.

OBSERVATIONS SUR LES MOYENS D'AMELIORER LE SORT DES GRECS

Corfou, 6/18 avril 1819

Fils de notre Sainte Mère Eglise,

Nous sommes tous frères; liés par des malheurs qui nous sont communs, nous sommes tous portés à nous aider mutuellement; éclairés par l'expérience de nos erreurs, formés désormais à l'école des calamités qui en sont résultées et qui nous accablent, nous sommes déjà parvenus à un certain degré de maturité parce que nous sommes tous également frappés d'une heureuse conviction, savoir, que nous devons nous aider mutuellement, *mais en ne nous écartant point des principes consacrés par la morale* de cette sainte religion à laquelle seule nous devons de composer une nation, de souffrir à ce titre, d'avoir le sens profond de nos souffrances, et d'éprouver le besoin de nous en délivrer pour toujours. La marche que nous suivons depuis quelques années dans la vue d'atteindre à ce but est, sans contredit, la véritable. Elle a pour guide les principes de l'Evangile; elle est dans la nature des choses humaines.

Faire du bien à nos compatriotes pour l'amour seul du bien, et sans autre intérêt quelconque; améliorer par là leur sort actuel et les préparer ainsi aux grands avantages d'une civilisation morale et chrétienne; ne nous mêler point de créer cette civilisation sur les bases d'un système arbitraire ou des circonstances, mais abandonner cette grande œuvre à la Providence, qui seule est l'arbitre des nations.

Telles sont en général les directions que suivent les Grecs appelés par leur dévouement au service de notre patrie; les uns en travaillant eux-mêmes à la meilleure éducation de leurs enfants; les autres en favorisant par de nobles sacrifices les intentions littéraires parmi nous, et en soutenant de leurs moyens les moins fortunés parmi les jeunes Grecs qui fréquentent les académies Européennes.

L'éducation littéraire n'est cependant pas la seule dont nous avons besoin; la patrie en réclame une autre. *C'est de la morale* dont il est question.

L'éducation morale doit se proposer pour objet de mettre d'une part en évidence les hommes dignes du respect et de la confiance de la nation, et d'habituer de l'autre graduellement la nation à respecter, à écouter, à croire à ces hommes.

Si les époques où tout promettait à notre patrie l'avenir le plus honorable et le plus heureux sont passées en emportant avec elles nos meilleures espérances, c'est que les hommes dont cette patrie devait se composer n'étaient pas encore faits ni pour écouter la voix auguste de la vérité ni pour être écoutés de la masse de nos concitoyens : peu de lumières, nulle expérience, point d'usage du monde et moins encore de mœurs constituaient tout notre patrimoine d'alors. On existe mal dans cette pauvreté de moyens, lorsqu'on est au milieu d'un état de choses habituelles. Comment donc prétendre d'en sortir ou d'en créer un qui soit meilleur ?

L'homme qui vient de secouer le joug peut porter rapidement son esprit à des conceptions libérales, mais pour rendre ces idées pratiques il faut plus, il faut que le cœur de cet homme soit doué d'une bienveillance éclairée, telle que celle qui nous est enseignée par l'Évangile: hors de là point de bien réel.

Ou les conceptions libérales restent dans le monde des abstractions, et alors elles demeurent sans effet, ou bien elles deviennent l'instrument de l'ambition et de l'intérêt personnel, et alors elles perdent tous leurs attraits: au lieu de se faire chérir elles se font détester par le peuple; sa civilisation ne peut plus avancer - elle recule.

Rendons-nous compte loyalement des événements qui remplissent la moitié de notre siècle; descendons avec recueillement dans le fond de nos consciences; scrutons celles de nos compatriotes qui se sont trouvés à même de nous rendre quelque service et qui ont manqué les belles et grandes occasions de s'en acquitter, et nous serons profondément convaincus qu'avec moins d'ignorance, d'une part, et de défaut de caractère moral, de l'autre, les hommes les plus distingués parmi nos pères, favorisés par les circonstances de leur temps, nous auraient légué des destinées moins problématiques et l'amélioration progressive de notre sort.

Cette amélioration néanmoins commence; son élément principal consiste dans le crédit qu'ont eu parmi nous, depuis quelques années, les vérités que nous venons de retracer. Il s'agit maintenant de cultiver avec suite et sagesse cette heureuse tendance de nos compatriotes, et de la porter graduellement à des résultats satisfaisants.

Un des moyens qui se présente pour ainsi dire spontanément à l'esprit c'est celui d'associer à cette grande œuvre les efforts des plus éclairés et des mieux pensants parmi les Grecs. Cette association semble exister; elle est dans la lettre comme dans l'esprit de la fraternité chrétienne. Quelque soit le caractère profane dont on peut vouloir la revêtir, il est à désirer que cette association ne s'écarte point du but que nous avons signalé plus haut, et sur lequel il importe encore de fixer l'attention. Nous le répétons, c'est de l'éducation morale et littéraire de la Grèce que les Grecs doivent s'occuper uniquement et exclusivement; tout autre objet est vain, tout autre travail est dangereux.

Le point de départ, comme le centre de l'éducation morale, ne peut être que l'institution du clergé; le nôtre n'est point institué faute de moyens; en les lui procurant on remplira une belle tâche. Nous réduisons ces moyens aux suivants:

1. A procurer aux diocèses principaux les évêques et métropolitains les plus instruits et les plus exemplaires par la pureté de leurs mœurs.
2. A engager ces prélats indirectement à favoriser dans le cercle de leur juridiction les progrès des écoles publiques; à titre d'aumône on pourrait leur en fournir les moyens pécuniaires.
3. A leur démontrer l'importance majeure du service qu'ils pourraient rendre à la patrie, en administrant dans leurs juridictions respectives la justice avec une sévérité scrupuleuse et un désintéressement à toute épreuve.

L'autorité immense de l'Eglise, renforcée de cette manière, deviendra la sauvegarde de la nation. Elle sera seule, elle seule peut-être, le berceau de son avenir. Si l'on voulait développer cette idée, il serait facile de démontrer jusqu'à l'évidence que c'est par la considération dont on environne le clergé et par l'influence salutaire qu'il exerce dans les rapports intérieurs de chaque diocèse que l'on fondera *sur les bases actuelles* la régénération de la nation, et qu'on aura, pour ainsi dire, en main le fil auquel se rattache ce grand événement.

Il est inutile d'observer ici que, dans l'état actuel des choses, c'est par ce moyen seul qu'on puisse favoriser d'une part l'élévation des hommes qui doivent être écoutés, et entretenir de l'autre le respect et la confiance du peuple envers ces derniers.

Quelques soient les chances des événements, soit que la situation actuelle de notre patrie ait à se maintenir inaltérable pour de longues années, soit que la Grèce ait à subir une crise, il est toujours d'un grand intérêt:

1. Que la nation soit entièrement dévouée à son Eglise et que par là le peuple de chaque contrée soit porté naturellement à reconnaître et à chérir les chefs qui se trouvent avoir le plus travaillé à son bonheur.
2. Que les pasteurs soient, autant que faire se pourra, les organes de ce grand résultat.
3. Que l'instruction publique soit identifiée à celle du clergé, que l'une ne puisse jamais se détacher de l'autre, moins encore être en divergence.

En favorisant l'instruction de la jeunesse et en attirant soigneusement dans le sein de leurs familles les hommes formés à l'école des universités et du monde, il faut avoir grand soin de ne point leur permettre de se placer en opposition à l'Eglise.

C'est là un grand service que les Grecs jouissant de quelque crédit peuvent et doivent rendre à leur patrie. Ils y parviendront en modérant par leur ascendant les prétentions des savants et en neutralisant les préjugés dont l'ignorance aime à s'environner.

Nous avons dit qu'il est d'une importance majeure de porter aux grands diocèses des prélats éclairés et révéérés par la pureté de leurs mœurs.

La seconde partie de l'éducation morale doit avoir pour objet la formation des hommes aux affaires de leurs pays. La meilleure école pour nous est celle que nous offrent les peuples chrétiens de notre religion et les peuples libres. C'est en Russie où nous pouvons voir comment c'est de l'Eglise que dérive la prospérité nationale et le progrès de la civilisation.

C'est en Suisse, en Angleterre et en Amérique où nous pouvons apprendre par les attraits de l'exemple *la science et l'art de la liberté*.

La liberté est une science, parce qu'elle se fonde sur des principes; elle est un art, parce que la doctrine la plus élevée ne vaut pas une bonne action et parce qu'en affaires tout est action. Il faut donc se trouver au milieu des hommes libres pour apprendre à être libre et par principe et dans le fait. Il faut vivre quelque temps au milieu d'une nation éminemment chrétienne et religieuse et par là prospère, pour apprendre à être religieux par sentiment autant que par discipline.

Les hommes influents de notre patrie devraient donc ne point perdre de vue ces observations, et en les adoptant faire en sorte que quelques jeunes gens parmi les nôtres reçoivent une bonne éducation en Russie, en Suisse, en Angleterre et en Amérique.

Le commerce leur offre une occasion très propice. Parmi ces jeunes gens on pourrait choisir ceux qui donnent les plus grandes espérances par leurs talents autant que par leurs mœurs, et les faire voyager quelque temps dans les pays que nous venons de mentionner. Une fois formés à ces grandes écoles, il faudrait les faire revenir chez eux et leur donner de l'ouvrage, soit en leur conférant des soins publics, soit en leur témoignant de la confiance.

La plus grande partie des Grecs qui se sont distingués dans l'étranger, en regagnant leurs foyers, se trouvent déplacés et hors d'œuvre. Frappés d'ennui et de déconsidération, ils s'impatientent; ils cherchent ailleurs l'existence qu'ils ne peuvent pas trouver dans leur pays; ils le quittent; ils sont perdus pour la patrie. Le grand point est de les conserver et de les faire travailler pour elle. Cette question en théorie semble d'une immense difficulté; elle est facile du moment qu'on la considère pratiquement: l'homme n'existe que d'un intérêt; le grand art consiste à lui en faire retrouver un et associer cet intérêt à l'intérêt de tous.

Or, il n'y a pas de village qui n'offre une masse d'intérêts, surtout pour des hommes qui sont doués d'une grande sensibilité et de beaucoup d'imagination, et lorsque l'histoire nationale peut émouvoir l'une et nourrir l'autre.

En s'occupant d'une partie du service de notre patrie, les hommes à bonne volonté peuvent lui être d'une grande utilité, soit en favorisant l'éducation, pour ainsi dire, politique des jeunes gens à grandes espérances, soit en utilisant ceux qui les auront réalisées par leurs succès durant leurs voyages dans l'étranger.

Ces deux branches du service national demandent un point de contact, un centre commun d'où elles partent. Ce sont les hommes éclairés à bonne volonté, et sincèrement chrétiens parmi nous qui peuvent devenir le centre. En donnant constamment à tous nos efforts cette direction droite et morale nous ne manquons à aucun des devoirs que chacun de nous a contractés envers l'ordre qui existe dans le pays où se trouvent ses foyers et le tombeau de ses pères; et nous remplissons en même temps loyalement et honorablement tous les devoirs que nous impose notre sainte religion. Elle nous commande l'amour de nos semblables, à plus forte raison celui de nos compatriotes.

Le jour où nous sortirons de cette ligne, lorsque nous embrasserons une doctrine différente nos sacrifices ajouteront aux malheurs de notre patrie.

Il ne s'agira plus du bien public, c'est à l'ambition et à la vanité de quelques individus qu'on fera encore servir les intérêts de notre terre natale.

Nous espérons d'être à l'abri de ce grand danger; les suites de nos erreurs pèsent encore sur nos têtes.

Πηγή: Πρεβελάκης Ελευθέριος, [Η Εγκύκλια Επιστολή του Ιωάννη Καποδίστρια της 6/18 Απριλίου 1819](#), Πρακτικά 3^{ου} Πανιωνίου Συνεδρίου 1965, Αθήνα, 1967, σ. 299-305 (από Waddington, [A visit to Greece in 1823 and 1824](#))